

Sıddık Baysal, Mukaddimeler-I Tercüme ve Değerlendirme. Ankara: Araştırma Yayınları, 2019. 139 s.

Rukiye ÇELEBİ*

***Arş. Gör.**, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi

E-mail: rukiyeclp@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7553-3624

ROR: 05rrfpt58

Makale Türü: Kitap Değerlendirmesi

Geliş Tarihi: 15 Kasım 2023

Kabul Tarihi: 14 Aralık 2023

Yayın Tarihi: 31 Aralık 2023

Değerlendirme: Bu çalışmanın ön inceleme editörler kurulu tarafından yapılmış ve benzerlik taraması yapılarak (turnitin) intihal içermediği teyit edilmiştir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Etik Bildirim: ahif@ahievran.edu.tr - <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahif>

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.



<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahif>

Öz

Mukaddimeler-I, İbn Cüzey el-Kelbî'nin (ö.741-1340) muhtasar bir dirayet tefsiri olan *et-Teshîl li 'ulumi't-tenzîl* adlı eserinin birinci mukaddimesinin tercüme ve değerlendirmesini kapsamaktadır. Eserde söz konusu mukaddimenin tercümesinden önce İbn Cüzey'in hayatı ve ilmî şahsiyetinden bahsedilmiştir. İbn Cüzey'in yaşadığı dönemdeki kültürel ortamın, yazarı ve eserini etkileme ihtimali göz önünde bulundurularak sunulan bilgilerle söz konusu müellif ve eserinin daha doğru anlaşılması hedeflenmiştir. Kur'an ilimlerinin bir özeti olarak telif edilen bu mukaddime, günümüz okurlarının ilgisini çekecek niteliklere sahiptir. Tefsir usulü alanında kaleme alınmış bu tarz klasik eserler genel olarak, özellikle uzmanlık alanı tefsir olan araştırmacıların istifade edebileceği türden kapsamlı eserler olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu mukaddime tercümesi, tefsir okumak isteyen ancak bu alanda teknik altyapıya sahip olmadığı için okuduğu eserden yeterince istifade edemeyen okurların yararlanabileceği niteliklere sahiptir. Bu tercümenin, tefsir usulüne dair temel konuları ele alması, Tefsir derslerinde kaynak kitap olarak kullanılabilmesini mümkün kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Endülüs, Tefsir, Kur'an İlimleri, Mukaddime, İbn Cüzey.

**Sıddık Baysal, Mukaddimeler-I Tercüme ve Değerlendirme. Ankara:
Araştırma Yayınları, 2019. 139 s.**

Rukiye ÇELEBİ*

Research Assistant, Kirsehir Ahi Evran University, Faculty of Islamic Sciences, Kirsehir/Turkiye

E-mail: rukiyeclp@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7553-3624

ROR: 05rrfpt58

Article Type: Book Review

Date Received: 15 November 2023

Date Accepted: 14 December 2023

Date Published: 31 December 2023

Review: Single anonymized - Two Internal (Editorial board members) - Plagiarism check (Turnitin)

Ethical Statement It is declared that scientific and ethical principles have been followed while conducting and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Complaints: ahif@ahievran.edu.tr
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahif>

Conflicts of Interest The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author(s) acknowledge that they received no external funding to support this research.

Copyright & License Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

...

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahif>

Abstract

The preliminary section, *Mukaddimeler-I*, encompasses the translation and analysis of the first introduction in Ibn Juzayy al-Kalbi's (d. 741/1340) concise dirayet tafsir (exegetical interpretation) titled 'al-Tashil li 'ulumi't-Tanzil. The work begins with a detailed discussion of Ibn Juzayy's life and scholarly persona before presenting the translation of the mentioned introduction. Considering the cultural milieu of Ibn Juzayy's era, the information provided aims to offer a more accurate understanding of the author and his work. This mukaddima, composed as a summary of Quranic sciences, possesses qualities that are likely to interest contemporary readers. Such classic works in the field of tafsir methodology are generally seen as comprehensive texts, particularly beneficial for researchers specializing in exegesis. Therefore, this translation of the mukaddima is especially valuable for readers interested in tafsir but lack the technical background, enabling them to benefit more effectively from their readings. The translation focuses on fundamental topics in tafsir methodology therefore it is convenient to use as a reference book in Tafsir courses.

Keywords: Al-Andalus, Tafsir, Quranic Sciences, Introduction, Ibn Juzayy.

Citation: ÇELEBİ, Rukiye. (2023) Mukaddimeler-I Tercüme ve Değerlendirme. *AHİF* 1 (Aralık 2023), 49-53.

Mukaddimeler-I isimli kitap, İbn Cüzey el-Kelbî'nin (ö.741-1340) muhtasar bir dirayet tefsiri olan *et-Teshîl li 'ulumi't-tenzîl* adlı eserinin birinci mukaddimesinin tercüme ve değerlendirmesini içermektedir. İbn Cüzey, sözü geçen bu eserine iki mukaddime yazmıştır. Bunlardan birincisi faydalı konular ve küllî kaideler; ikincisi ise Kur'an'da çokça tekrarlanan lafızların anlamlarıdır. İncelediğimiz bu kitap birinci mukaddimenin tercümesi ve değerlendirmesi ile sınırlı tutulmuştur.

Yazar, söz konusu eseri tercüme ederken Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye Yayınevine ait 1995 yılı Beyrut baskısını esas almıştır. Yazar, mukaddimenin tercümesine başlamadan önce İbn Cüzey'in hayatı ve ilmî şahsiyetine ışık tutmuştur. Bunun nedenini İbn Cüzey'in yaşadığı coğrafyanın zihnî alt yapısını, duygularının arka planını ve kullandığı kavramların içerisinde bulunduğu topluma göre şekillendiğini vurgulamak olarak açıklamaktadır.

Çalışmanın giriş bölümünde yazar tarafından, açıklama nedeniyle de olsa esas metne ilave yapılmayacağı belirtilmiştir. Yazar, yapmak istediği açıklamalara hem dipnotlarda hem de giriş ve değerlendirme bölümlerinde yer vererek bu konuda tutarlı davranmıştır. Eserin tercümesinde ve eser içeriğine dair yapılan değerlendirmelerde, özgün metne bağlı kalınması; eserin ve yazarın asıl şekliyle anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde İbn Cüzey'in hayatı ve ilmî çalışmalarına, ders aldığı hocalarına ve öğrencileri ile ilgili birtakım bilgilere yer verilmiştir. Yazar bunun amacını, İbn Cüzey'in mukaddimesini onun hakikatleri ile okumak olarak ifade etmektedir. Nitekim bir metni yazarının içinde bulunduğu hakikatler ile okumak, o metnin arkasındaki kültürel yapıyı ve çağının özgünlüklerine açılan anlamları ortaya çıkarması açısından önemlidir. Buradan hareketle eserde Endülüs'ün siyasî ve sosyal tarihi ele alınmıştır. İbn Cüzey'in, Benî Ahmer Devleti döneminde yaşadığı ve ilmî çalışmalarını bu dönemin kültürel ortamında yaptığı vurgulanmıştır. Yazar, Endülüs siyasî tarihini özetlemiş, sonrasında ise İbn Cüzey'in yaşamını sürdürdüğü Benî Ahmer dönemi (635/1238-897/1492) hakkında daha ayrıntılı bilgiler vermiştir. İbn Cüzey'in yaşadığı dönemdeki kültürel ortamın, yazarı ve eserini etkileme ihtimalinden hareketle yer verilen bu bilgiler söz konusu müellif ve eseri daha doğru anlama noktasında önemli katkılar sunmuştur. Bu bölümde Endülüs siyasî geçmişine değinen yazar daha sonra söz konusu ortamın İbn Cüzey üzerindeki muhtemel etkilerini tespit etmeye çalışmıştır. Yine yazar, Endülüs'te Müslümanların siyasî üstünlüğü kaybetmelerinin İbn Cüzey'i etkilediğini ve bu durumun onun vaaz ve hutbelerine de yansıdığını belirterek Müslümanlara yaptığı cihat çağrılarını ile örneklendirmiştir.

Eserin ikinci bölümü *et-Teshîl li ulumi't-tenzîl* adlı eserin önsöz ve birinci mukaddimesinin tercümesini içerir. Yazarın tercümesinden hareketle İbn Cüzey'in öncelikle, eserini oluşturmasındaki dört maksattan bahsettiğini görüyoruz. Bu maksatlardan ilki, ilim öğrenen talebelere kolaylık sağlaması açısından kapsamlı birçok bilgiyi küçük hacimli bir kitapta toplamaktır. İbn Cüzey, bu noktada fazlaca özet bir bilgiyi okuyucuya sunduğunu belirtmiştir. Yazarın ikinci maksadı ise kendine ait düşünceleri ve hocalarına ait olup kaybolmasını istemediği nükteleri kayıt altına almaktır. İbn Cüzey, eserini oluşturmaktaki üçüncü gayesinin hafi, müşkil, mücmel ve müteşabih gibi kapalı lafızları aydınlatmak olduğunu belirtmiştir. Son maksat olarak ise insanların sahih, batıl ya da bu ikisini de içerisinde barındıracak görüşlerinin olabileceği düşüncesinden yola çıkarak müfessirlerin görüşlerini inceleyip; sahih, sakim ve râcih-mercuh şeklinde kategorileştir-

me yapmayı amaçladığını zikretmiştir. Nitekim İbn Cüzey, aşırı derecede zayıf ve batıl görüşlerin bir kısmını insanları uyarmak amacıyla eserine almış, birçoğundan ise eserini bunlardan arındırmak gayesiyle uzak durduğunu ifade etmiştir.

Yazarın tercümesine göre birinci mukaddimenin içeriği toplamda on iki konudan oluşmuştur. İbn Cüzey, öncelikle Kur'an'ın nazil oluş süreci kapsamında kitaplaştırılması, toplanması, çoğaltılması, Kur'an'ın isimleri, harekelenmesi, sure kelimesinin anlamı gibi konulara değinmiştir. Bu kısımda Kur'an'ın nazil oluşundan günümüzdeki şeklini alış süreci veciz bir şekilde anlatılmıştır. Kur'an'ın nüzul sürecinin -Mekke ve Medine döneminin- toplamda yirmi yıllık bir süreye tekabül ettiği vurgulanmıştır. Müellif, peygamberlik süresi ile ilgili ortaya çıkan farklı görüşlerin Hz. Peygamber'in vefat yaşının 60 ya da 63 şeklindeki ihtilaftan kaynaklandığını düşünmektedir.

İbn Cüzey eserinde, tafsîlî açıdan Kur'an'ın ana konularını yedi başlık altında toplamıştır. Bunlar; Rubûbiyet, Nübüvvet, meâd, ahkâm, va'd, vaîd ve kasas ilimleridir. Daha sonra Kur'an ile alakalı ilimler bahsinde tefsir, kıraat, ahkâm, nesh, hadis, kıssa, tasavvuf, usulü'd-dîn, usulü'l-fikh, lügat, nahiv, beyan ilimlerine yer vermiştir. İbn Cüzey, tefsirin bizatihi maksat olduğuna ve diğer ilimlerin ise tefsirin ihtiyaç duyduğu araç ilimler olduğuna dikkat çekmiştir. İbn Cüzey, tefsir ilmini açıklamasının akabinde diğer ilimlere de kısaca değinmiştir. Bu bölümlerde yazarın metinde geçen mücmel, mübeyyen, fahva'l-hitab, lahnu'l-hitab gibi birçok kavramı dipnotta açıklaması okuyucunun asıl metni okurken anlamakta zorlanabileceği bazı lafızları anlaması açısından faydalı olmuştur.

Müellif, bu açıklamalarının akabinde müfessirlerin aralarında çıkan ihtilaf sebeplerinin on adet olduğunu serdetmiş ve bunları sıralamıştır. Bu ihtilafları ise genel olarak; kıraat ihtilafı, umum ve husus ihtilafı, hükmün nâsîh ya da mensûh olma ihtimali şeklinde sıraladığı görülmektedir. Yine müfessirlerin bir konuda tercih yaptıklarında tercih gerekçelerinin de aynı şekilde on iki adet olduğunu söylemiş ve bunları zikrederek kısa açıklamalarda bulunmuştur.

İbn Cüzey, Kur'an ilimleri ve Tefsir'e dair vermiş olduğu bilgilerin akabinde müfessirler hakkındaki açıklamalarına geçmiştir. Müfessirleri iki gruba ayırmış ve bunların ilkinin Kur'an'ı tefsir eden ve anlamları hakkında görüş bildirenler; diğerinin ise bu konuda görüş belirtmeyenler olduğunu söylemiştir.

İbn Cüzey, sonrasında ise vakıf konusunu ele almış ve vakıf işaretlerinin tam, hasen, kâfi ve kabih olduğunu söylemiştir. Fesahat, belağat ve beyan konusuna da değinen İbn Cüzey, burada fesahatin şartlarından olan belagatin tanımından ve beyan araçlarından bahsetmiştir. Beyan araçları ile kastedilen şeyin bedi' sanatı olduğunu vurgulamış ve bedi' sanatlarının mecaz, kinaye, iltifat, temdit, i'tirad, tecnis, tıbak, mukabele, müşakele, terdîd, lüzumu ma la yelzem, kalb, taksim, tetmim, tekrar, tehekküm, el-leffu ve'n-neşr, cem', tersi', tecsî', istitrâd, mübalağa olduğunu söylemiş ve bunların kısa açıklamalarına yer vermiştir. Yazar bu kavramları asıl metne müdahale etmeden dipnotta ayrıntılı olarak açıklamıştır. Bu açıklamalar sayesinde okuyucuya, belirli kavramları daha net bir şekilde anlama imkânı tanınmıştır. İbn Cüzey, İ'cazu'l-Kur'an ve Kur'an'ın Allah katından inmiş olduğunun ispatına değinerek Kur'an'ın mucize Kitap olmasının delilinden bahsetmiştir. İbn Cüzey Kur'an'ın faziletinden bahsetmiş; Kur'an'ı okumanın, öğrenmenin ve öğretmenin faziletine dair ayetlere yer vermiştir. Fatiha, Bakara, Kehf, Felak, İhlas surelerinin faziletine değinerek mukaddimesini sonlandırmıştır.

Yazarın değerlendirmelerinden anlaşıldığına göre Kur'an ilimlerinin özeti olarak telif edilen bu mukaddime, günümüz okurlarının ilgisini çekecek niteliklere sahiptir. Yazarın da ifade ettiği gibi tefsir usulü alanında bu tarz klasik eserler genel olarak, ancak uzmanlık alanı tefsir olan araştırmacıların istifade edebileceği türden kapsamlı eserlerdir. Yazarın bu mukaddime tercümesini, tefsir okumak isteyen ama bu alanda teknik bir altyapıya sahip olmadığı için okuduğu eserden yeterince istifade edemeyen okurlara yönelik bir tür kılavuz niteliğinde görmesi oldukça yerinde bir yaklaşımdır.

Yazar, söz konusu esere ait mukaddimeleri ve tefsir metnini, ihtisar tasarımının bir neticesi olarak değerlendirmiştir. Ayrıca, muhtasar olarak değerlendirilen tefsir metni okunmadan önce bu veciz mukaddimelerin ilgi ve dikkatle okunmasının önemine vurgu yapmıştır. Öyle ki, eserin mukaddime kısımlarını usul, tefsir kısmını ise bu usulün fûru'u mesabesinde görmüştür. Yazar aynı zamanda, *et-Teshîl li 'ulumi't-tenzîl* adlı eserin muhtasar bir dirayet tefsiri olmakla birlikte okurun tefsir ilmine dair ihtiyaç duyduğu bilgileri genel olarak ihtiva ettiğine değinmiştir.

İbn Cüzey'in birinci Mukaddimesi üzerine yapılan bu çeviri ve değerlendirme, geniş bir tefsir usulü perspektifi sunan dikkate değer bir çalışma olmuştur. Bu kitap, tefsir alanında çalışan araştırmacılar ve bu konuyla ilgilenenler için önemli bir kaynak olma potansiyeline sahiptir. Eser, muhtasar bir dirayet tefsiri olan *et-Teshîl li 'ulumi't-tenzîl* adlı eserin birinci mukaddimesini kapsamlı bir şekilde inceleyerek, okuyuculara hem özet hem de detaylı bilgiler sunmaktadır. Bu eserin, tefsir usulüne dair temel konuları ele alması dolayısıyla, Tefsir derslerinde kullanılabilir kaynak kitap olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Kaynakça

El-Kelbî, İbn Cüzey. *Mukaddimeler-I*. çev. Sıddık Baysal. Ankara: Araştırma Yayınları, 1. Basım, 2019.